مقدمه:

شیرین بویه با نام علمی (*Licorice Glycyrrhiza globra*) در زبان دری شیرین بیان، بیخ مهك، به یونانی سوس، به عربی عرق السوس، به هندی یهتی و به سانسکریت یشی مدهو میگویند. شیرین بویه که یك بته مهم طبی است در حصه های شمالی و مرکزی افغانستان میروید و مقدار زیادی سالانه بدست میآید. در کتب معروف دواسازی عصری مانند کودکس، فورمولیر، نباتات طبی وغیره که به السنه بین المللی نشر شده این موضوعات بنظر میخورد. شیرین بویه را فابریکات بزرگ بشکل اکستری، پودر، تینچر، کامپوند ساخته و در معرض استفادهء مردم قرار میدهند.

ترکیب کیمیاوی شیرین بویه:

عبارت از گلوکوز، سکروز، امیدون، سپارازین، مواد البومینی وغیره میباشد. مواد مؤثره آن گلسرین بوده که سبب شیرینی ذایقه آن میگردد. رنگ شیرین بویه، نصواری، خاکستری و زرد است. بعضاً در دواسازی ازین نبات برای ساختن گولی کنین، پوسیان وغیره استفاده میکنند، جلابهای قوی را که سبب ناراحتی مریضان میگردد باین گیاه مخلوط مینمایند.

استفاده شیرین بویه در صنعت وصحت:

کارخانجات سگرت سازی محلول آنرا برای خوشبو ساختن طعم سگرت بکار میبرند. شیرین بویه را برای معالجه آلرژین، برانشیت، قبضیت، رفع اختلالات مثانه، رفع ورم چشم وغیره بکار میبرند.

کنترول ازتخریب خاک:

شیرین بویه نبات چندین ساله بوده اگرزمین آن تخریب نشود برای چندین سال موجودیت خود را حفظ میکند. در ساحاتیکه نباتات محلی وجود نداشته باشد این نبات ریشه خود را 50 سانتی الی 1

متر در زمین پایین برده و سبب جلوگیری از تخریب خاک (Soil erosion) می گردد.

مقدار تخمریز:

از 2 الی 4 دانه تخم میتوان در خریطه های پلاستیکی پولی ایتلین بذر نمود همچنان از طریق ریشه بذر آن به بسیار سهولت صورت میگیرد و بعد از آن میتوان نبات را ترانسپلنت نموده در فضای آزاد انتقال نمود .

نمایی از بته های شیرین بویه در فار م تحقیقاتی بادام باغ، کابل

وقت مناسب کشت:

در تمام فصل های سال میتوان نهالی را تولید نمود مگر در فصل خزان نتیجه خوبتر دارد.

فاصله بین دو قطار 20 الی 30 سانتی متر و فاصله بین دو نبات 40 سانتی متر غرس و کشت میگردد و باید اولا ساحه تراس بندی شده و در دو موسم سال بهار و خزان نهالی ها غرس گردد.

بته هایی شیرین بویه در فارم تحقیقاتی بادام باغ:

از سال 1390 بدینسو تعداد 500 الی 600 بته در فارم از طریق ریشه آن تکثیر شده است، بته های آن در تمام فصول سال سبز و

دارای گلهای بادنجانی و سرخ رنگ تیز میباشد. چندین بلاک در مناطق خشک فارم تحقیقاتی بادام باغ طورخود رو روئیده است که ما در قسمت حفاظت آن کوشیده ایم تا بته های آن از بین نرود و فعلا دو نوع شیرین بویه در فارم موجود داریم بدخشانی و سمنگانی که هر دو نوع آن خیلی عالی بوده و از زینت خوبی برخوردار استند و ما سعی می نمائیم تا بته های مذکور از گزند کم آبی و تخریب حشرات در امان بماند و تکثیر آنرا ادامه دهیم.

شیرین بویه در جای که بارنده گی نسبتا کم باشد ظرفیت نمو را دارا بوده و محیط را از آلوده گی ها پاک نگاه میکند. بصورت عموم در مقابل کم آبی مقاوم بوده و ضرورت آب آن در طول فصل نمو مقدار 150 ملی متر میباشد. همچنان نسبت پوشش و سایه نمودن زمین، شرایط را برای احیا و نموی دیگر اقسام نباتات جنگلی و علوفوی مهیا میسازد.

طرق کشت:

طرق آسان آن ازطریق تکثیر ریشه آن صورت میگیرد همچنان بذر تخم توسط خریطه های پلاستیکی، انتخاب زمین قوریه، تهیه مخلوط خاک خریطه های پلاستیکی، پرکردن خریطه های پلاستیکی، اماده کردن تخم، کشت قوریه، آبیاری قوریه و یکه کردن نهالی قوریه به طور منظم و مطابق پلان صورت میگیرد.

آبیاری:

در سال اول با یک اندازه آبیاری موقتی توسط سطل تا وقتیکه نبات در خاک ثبات حاصل نماید، آبیاری صورت میگیرد و هم عملیات زراعتی water catchment جهت ذخیره آب های طبیعی تنظیم گردیده که در سال دوم نبات مذکور به آبیاری کمتر البته یک یا دوبار نظر به ضرورت آبیاری گردیده و سال سوم به ابیاری ضرورت نمیباشد.

خواص دارویی شیرین بویه:

مخزن الادویه طب یونانی راجع به شیرین بویه مینویسد

«شیرین بویه را شیخ الاطبا، و اطبای مشهور یونان برای تسکین تشنگی، رفع التهاب معده، نرم کننده سینه و حلق، تقویه اعصاب، رفع کننده سوزش سینه، صاف کردن آواز، دافع ضیق النفس، رفع التهاب معده، رفع امراض دماغی و عصبی، امراض طحال، بواسیر وغیره بکار میبرند». تحفة المومنین راجع بخواص شیرین بویه شرح خوبی مینویسد اگر انسان یک مثقال شیرین بویه را بایک مثقال بوره مخلوط نموده، و همین مقدار را هر روز از اول حمل الی آخر سرطان بخورد، برای روشنی چشم، پوست و سینه او مفید ثابت میشود. ضماد برگ تازه شیرین بویه را برای رفع بدبوئی زیر بغل و انگشتان پا بکار میبرند. و هم نوشته است که شیرین بویه را مار بسیار دوست دارد هر جا که بته آن باشد خود را به آن میرساند و پوست خود را به آن میمالد.

بته های خود روی شیرین بویه، فارم تحقیقاتی بادام باغ، کابل

اهمیت اقتصادی شیرین بویه:

گیاه شیرین بویه بسیار زیاد در ولایات کشور عزیز ما میروید و این گیاه سالانه به کشور های مصر، چین، فرانسه، جرمنی، ایران، جاپان، پاکستان، عربستان سعودی، هند، سویس زرلند، تاجکستان، امارات متحده عربی، ترکیه و ایالات متحده امریکا صادر میشود که به ملیون ها دالر ازفروش و محصول این گیاه وارد خزانه دولت میگردد.

قلمه شیرین بویه با گل و برگ

وزارت زراعت، آبیاری و مالداری
ریاست عمومی انستیتوت تحقیقات زراعتی
ریاست تحقیقات تطبیقی و توافقی
دیپارتمنت تحقیقات نباتات جنگلی، علوفوی و طبی

معرفی نبات طبی شیرین بویه

آدرس: ریاست عمومی انستیتوت تحقیقات زراعتی، بادام باغ، کابل
ویب سایت: www.aria.gov.af
ایمیل آدرس: aria@mail.gov.af
شماره تماس:0775535640
تهیه کننده: دیپارتمنت تحقیقات نباتات جنگلی،علوفوی و طبی
تصحیح کننده: کمیته نشرات آریا (قدرت الله صوفی زاده، فردوس برومند، محمد حنیف افضلی و سید طایف قاسمی)

Agriculture Research Institute of Afghanistan